

Покрајински завод за заштиту природе

Натура 2000 у Србији

Успостављање Натура 2000 мреже у Србији

I. Улога Натура 2000 подручја у заштити природе на националном нивоу:

Натура 2000 мрежа у Србији је саставни део националне еколошке мреже (Закон о заштити природе).

II. Формирање законског оквира – хармонизација легислативе са прописима ЕУ

Врши министарство надлежно за заштиту животне средине у сарадњи са стручним институцијама (Заводи) и заинтересованим странама (корисници природних ресурса).

III. Издвајање потенцијалних Натура подручја и њихова детаљна валоризација.

Главни носиоци послова су Заводи: Завод за заштиту природе Србије и Покрајински завод за заштиту природе. Министарство координира. Сарадња са свим институцијама и организацијама које поседују податке или учествују у валоризацији.

IV. Припремање предлога Натура 2000 подручја према ЕУ

V. Израда планова управљања Натура 2000 који обезбеђују њиховотрајно очување.

Биогеографски региони Србије

Заштита природе у ЕУ се остварује по биогеографским регионима, узимајући у обзир њихове особине.

У Србији су присутна 3 региона:

Војводина: Панонски биогеографски регион

Шумо-степа: листопадне шуме и пустаре

Средња и Јужна Србија: Континентални биогеографски регион

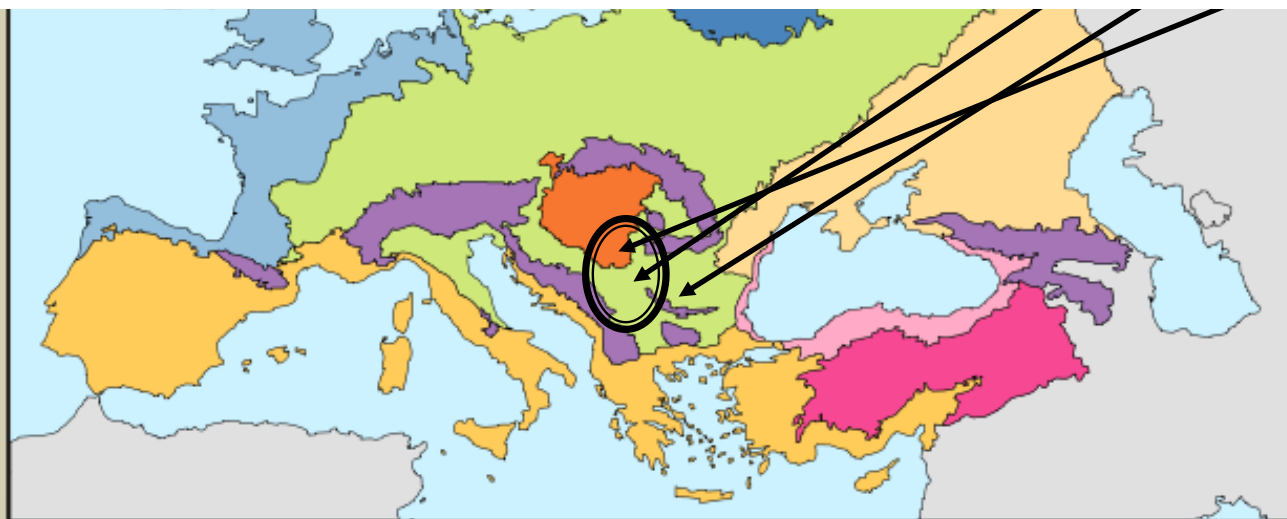
Листопадне и четинарске шуме

Високопланинске области: Алпски биогеографски регион

жбунаста и травна вегетација

Biogeographical regions of Europe

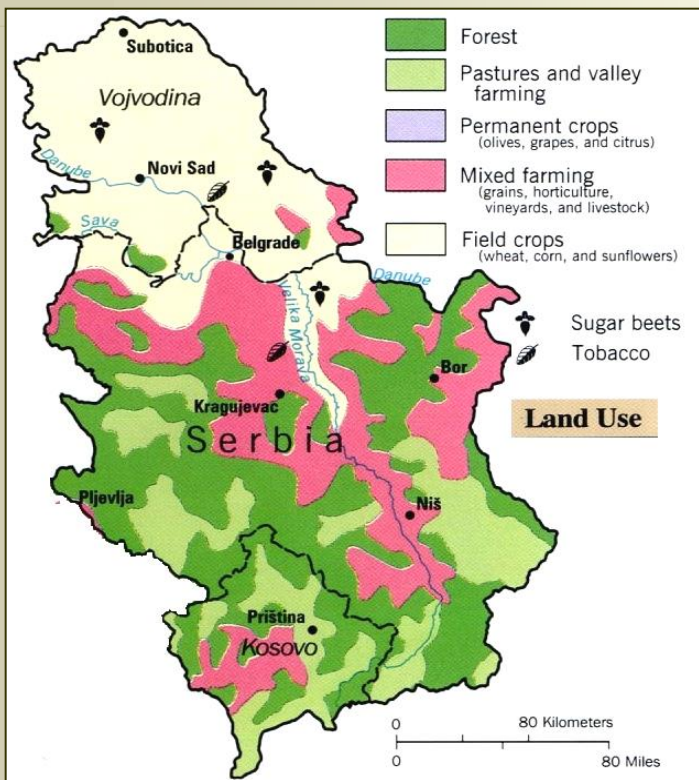
- Arctic
- Boreal
- Atlantic
- Continental
- Alpine
- Pannonian
- Mediterranean
- Macaronesian
- Steppic
- Black Sea
- Anatolian

After a map by the European Environmental Agency: www.eea.eu.int

Намена земљишта и заштићена подручја

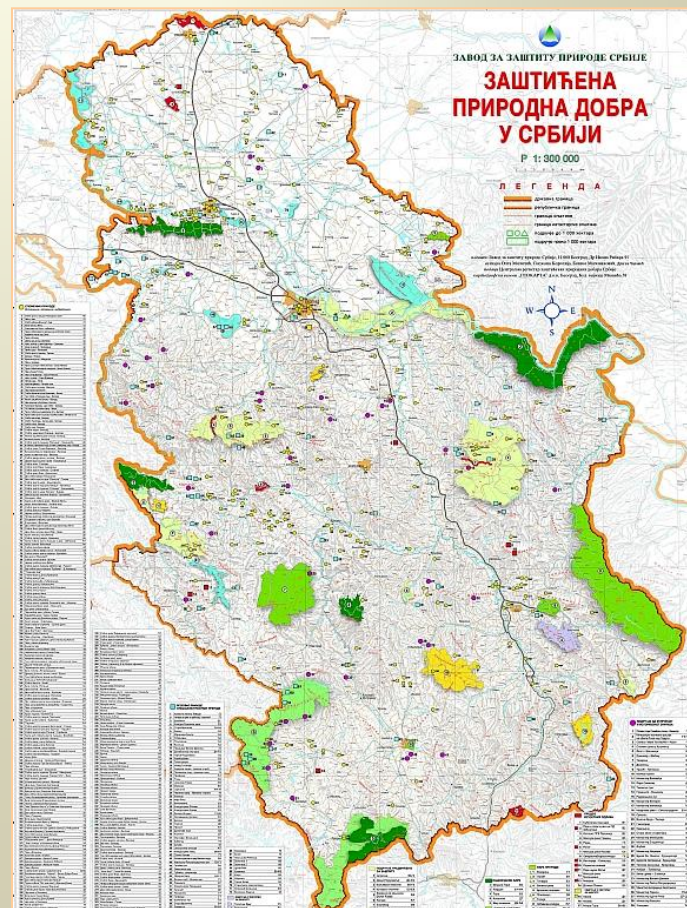
Војводина:

- Аграрно подручје, 78% обрађено земљиште
- заштићена подручја су мала, заокружена културним пределом,
- заштита природних система је предуслов за очување квалитета воде и земљишта

474 заштићених добара, 6% површине Србије (530.714 ha), ЕУ оптимум је 10-12%

Централна и Јужна Србија

- Брдска и планинска подручја: брдски пашњаци, настали крчењем шума, богати су врстама
- Пространа ненасељена подручја – „нетакнута природа“, велики број ендема, „врела тачка „ (hot spot) биодиверзитета на Балкану од глобалног значаја

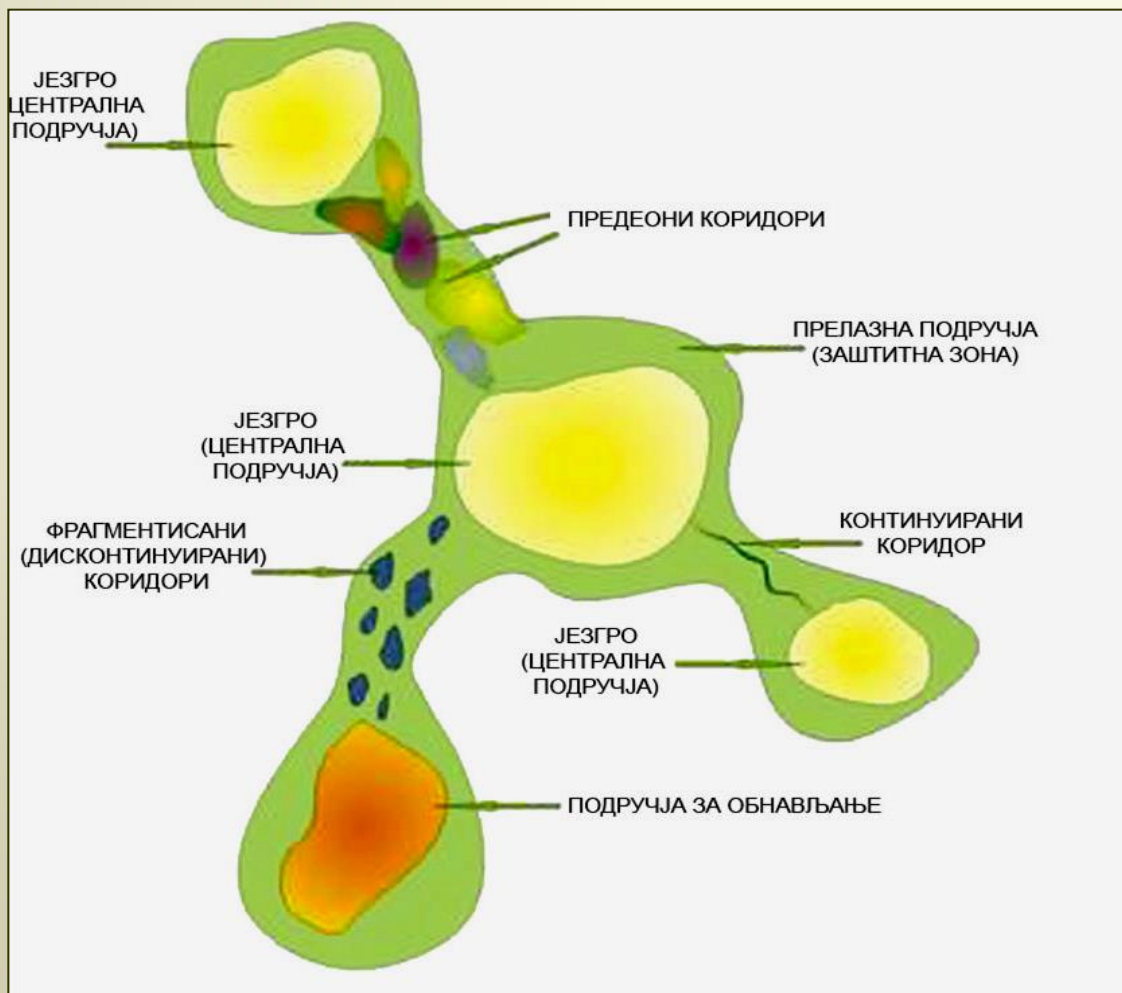
I Улога Натура 2000 подручја у заштити природе Србије

Еколшка мрежа Србије = подручја од националног значаја + Натура 2000 подручја

Заштита природе треба да се фокусира на очување функционалности еколошких система – угроженост појединачних елемената разликује се по земљама. Свака земља има своје приоритете.

Уредба о еколошкој мрежи (2010): Заводи су задужени за формирање и ажурирање базе података. Осим заштићених подручја, подаци о стаништима врста и о станишним типовима значајних за заштиту.

Резервација простора приликом израде просторних планова или документације коришћења природних ресурса.

Елементи еколошке мреже у Србији – Уредба о еколошкој мрежи

Познати елементи еколошке мреже:

- Подручја на списку Рамсарске конвенције
- IBA - Important Bird Areas
- IPA - Important Plant Areas
- PBA - Prime Butterfly Areas
- Подручја Emerald мреже
- Постојећа и планирана заштићена подручја утврђена **просторним планови**

Непознати / делимично познати елементи еколошке мреже

Станишта заштићених и строго заштићених врста

Станишни типови приоритетни за заштиту

Коридори – само међународни речни

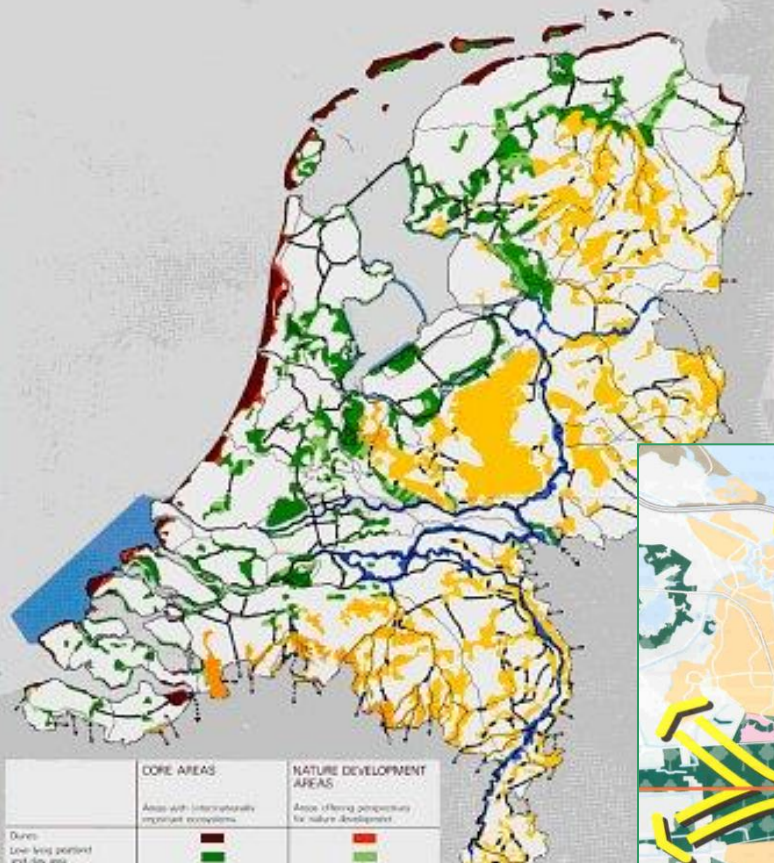
Заштитне зоне

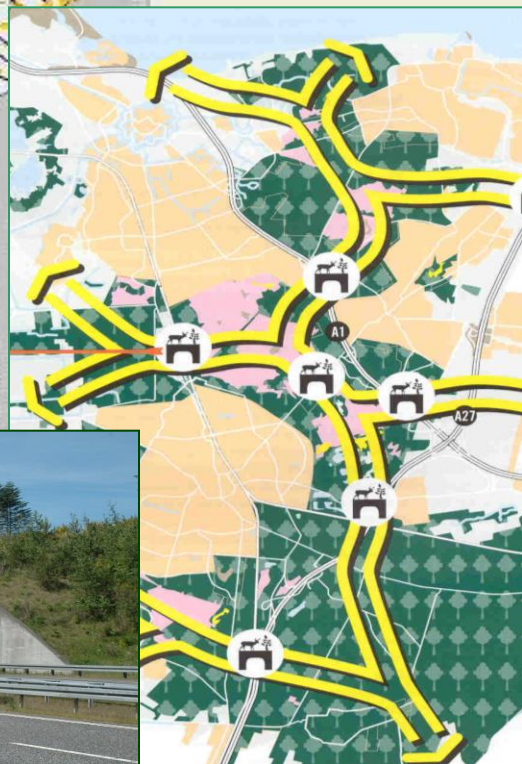
Зашто не постоји обавеза формирања коридора? Еколошка мрежа у Холандији

National Ecological Network of the Netherlands

A coherent network of sustainable ecosystems that are of international importance

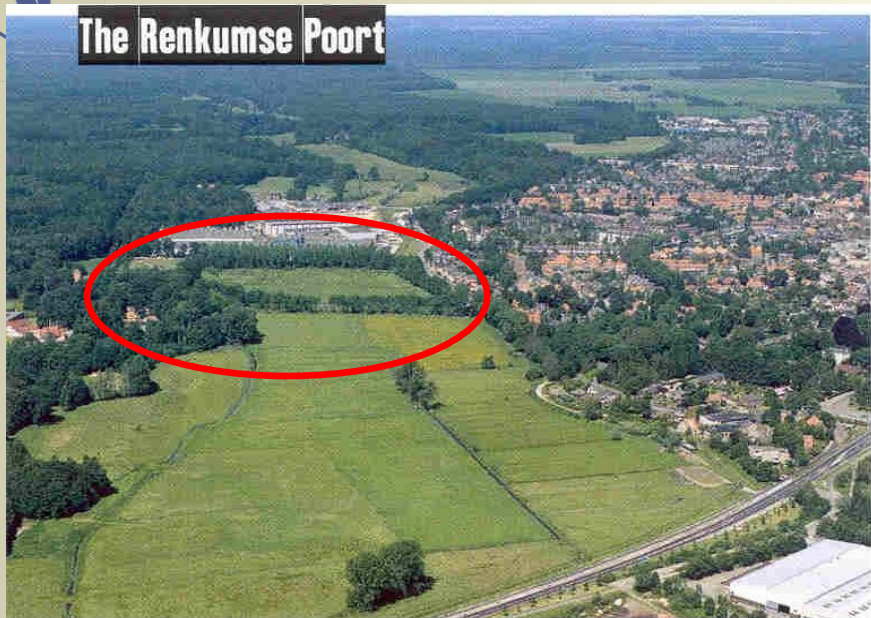

- Развијена индустрија и пољопривреда, фрагментисане природне површине
- Еколошки коридори су уништени, велики број укрштања са раније изграђеном саобраћајницама (аутопутеви)
- Строга заштита још постојећих коридора (водотокова, морске обале)

1. Еколошка мрежа Холандије са коридорима,
2. део еколошке мреже са аутопутевима и забележеним еколошким мостовима,
3. на фотографији еколошки мост (прелаз за дивљач) изнад аутопута.

Зашто не постоји обавеза формирања коридора? Еколошка мрежа у Холандији

▲ Situation before
▼ Situation after

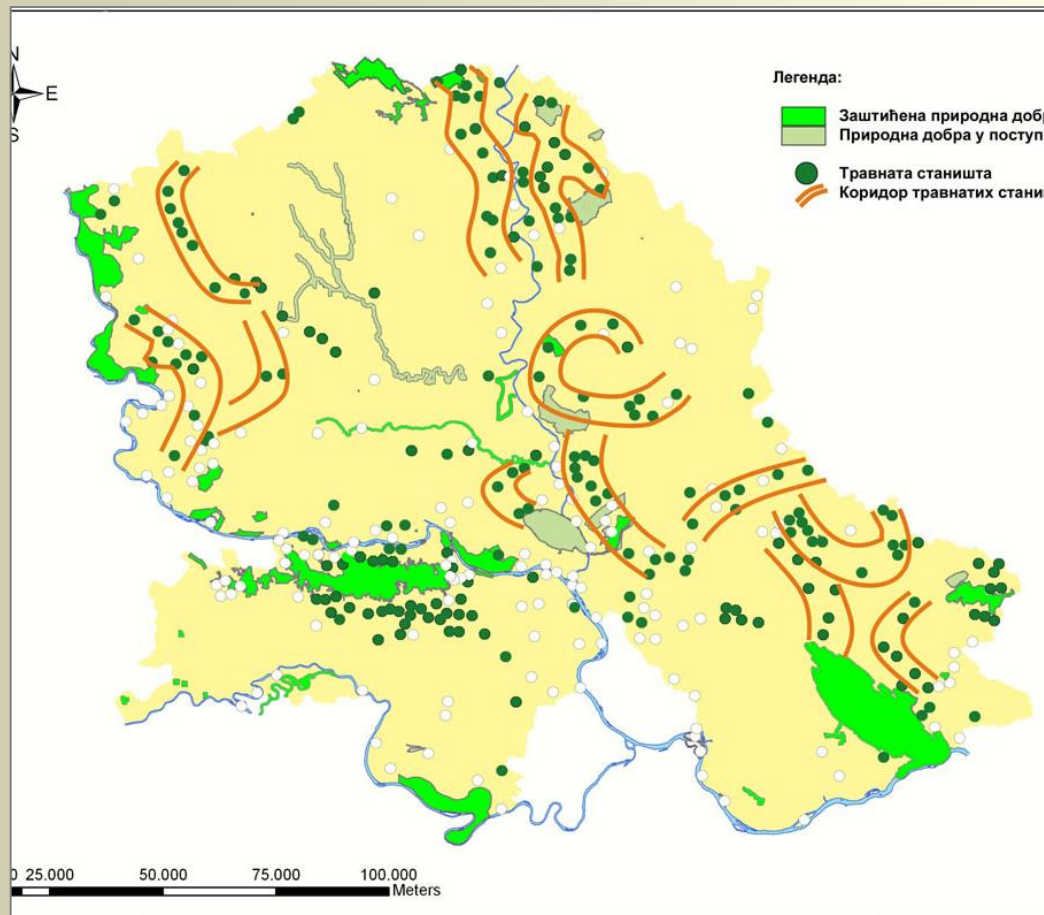

- Пројекти за успостављање еколошких коридора > на слици је запуштен индустријски комплекс који је (након откупа) срушен да би се поново успоставио континуитет коридора малог водотока уз насеље

- Већина западних земаља због трошкова одлаже издвајање коридора, или их бележи само изузетно, у одређеним регионима (пројекат у Алпима за крупне звери)

Коридори у Војводини – могућности повезивања степских и слатинских станишта

Горе: скица потенцијалних еколошких коридора на основу прве процене 2009. године

Десно: заслањени пашњаци као еколошки коридори између два заштићена подручја Баната

II Хармонизација легислативе са прописима ЕУ

1. Прописи који се директно односе на заштиту природе:

Закон о заштити природе и подзаконски акти

- Уредба о еколошкој мрежи
- Правилници о заштити врста и станишта
- Прописи који регулишу сакупљање, промет и држање дивљих врста, компензацијске мере, пролази животиња...

Прописи који регулишу коришћење природних ресурса:

ловство (заштићене врсте, начини хватања и убијања животиња),

Водопривреда (квалитет вода, регулација вода, одржавање брана, канала која су станишта и еколошки коридори...

шумарство, пољопривреда, рурални развој, заштита предела....

Неопходна сарадња са другим секторима који раније нису били задужени за чување и унапређење стања животне средине, немају стручну основу/ капацитете за нове обавезе. Сектор за заштиту природе треба да открије могућности сарадње.

Пример: Мелиоративни канали као еколошки коридори – заједнички интереси водопривреде и заштите природе

2010. године -Пројекат Покрајинског завода за заштиту природе: “Примена принципа одрживог коришћења подручја значајних за очување биодиверзитета у оквиру еколошке мреже у АПВ”

Циљ: Прегледом прописа других сектора утврдити заједничке интересе.

Сажетак резултата у облику летака на www.pzzp.rs

Пример:

Тзв. водно земљиште уз обалу канала = коридор = тампон појас за канал > смањује дифузно загађење > побољшава квалитет воде за заливање

Обавеза водопривреде по **Директиви ЕУ о водама** > постићи повољно еколошко стање површинских вода

Сарадња са циљем очувања екосистемских услуга

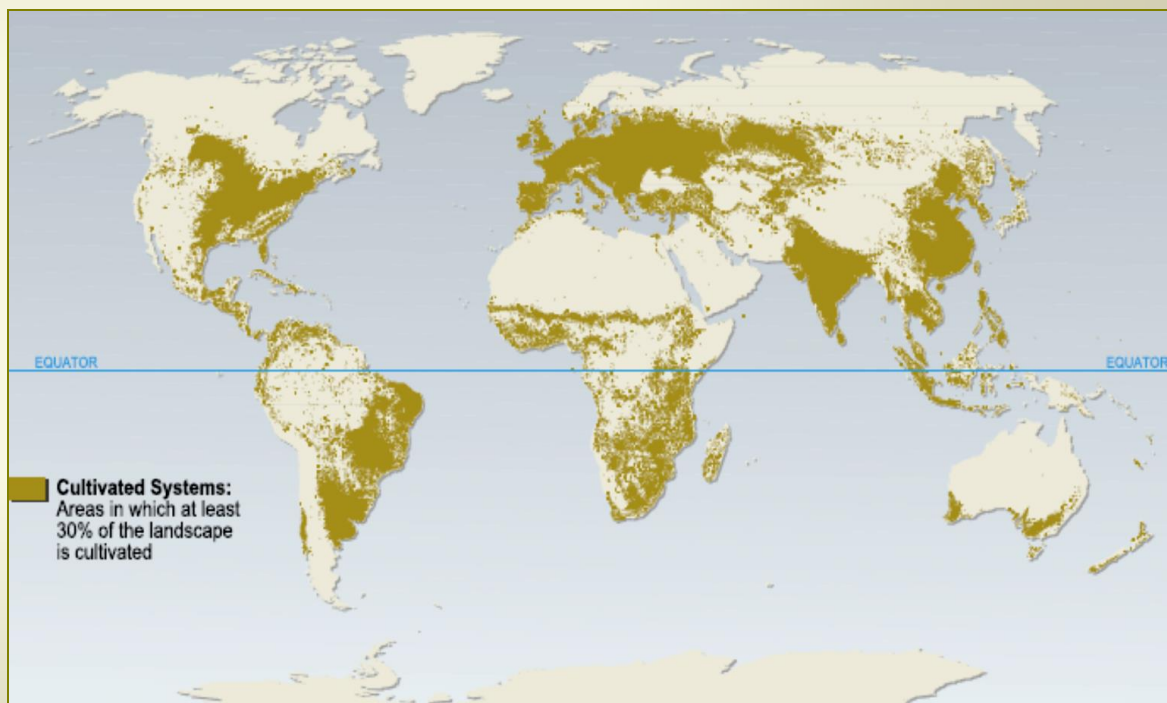
Миленијумска процена стања биосфере је започета под покровитељством Уједињених нација 2001. године са учешћем преко 1 360 стручњака из 95 земаља. Резултати указују на чињеницу, да добробит човечанства у многome зависи од природних процеса – који су поремећени због уништавања природних станишта.

ECOSYSTEMS AND HUMAN WELL-BEING

Biodiversity Synthesis

MILLENNIUM ECOSYSTEM ASSESSMENT

Закон о заштити природе дефинише очување “природне баштине” – занемарује економску улогу биолошке разноврсности и не препознаје екосистемске услуге. Недовољна основа за очување природних система када су угрожени од инвестиција које су краткорочно веома профитабилне, а дугорочно имају неповољне последице.

Издавање потенцијалних Натура подручја

3. Издавање потенцијалних Натура подручја и њихова детаљна валоризација.

Главни носиоци послова су Заводи: Завод за заштиту природе Србије и Покрајински завод за заштиту природе. Министарство координира. Сарадња са свим институцијама и организацијама које поседују податке или учествују у валоризацији.

Која подручја одговарају захтевима Natura 2000 подручја?

Где се они налазе? (**пола века рада без карата**)

У каквом су стању?

Подаци са географском референцом – стари подаци су без тачних локација (тајност карата, кашњење у дигитализацији итд.)

Формирање електронске базе података (Заводи):

заштићена подручја

станишта заштићених врста

станишни типови значајни за заштиту

мешународно значајна подручја: IPA, IBA, **Emerald**

САКУПЉАЊЕ СВИХ ЗНАЧАЈНИХ ПОДАТАКА – пројекат у току, води ЗЗПС

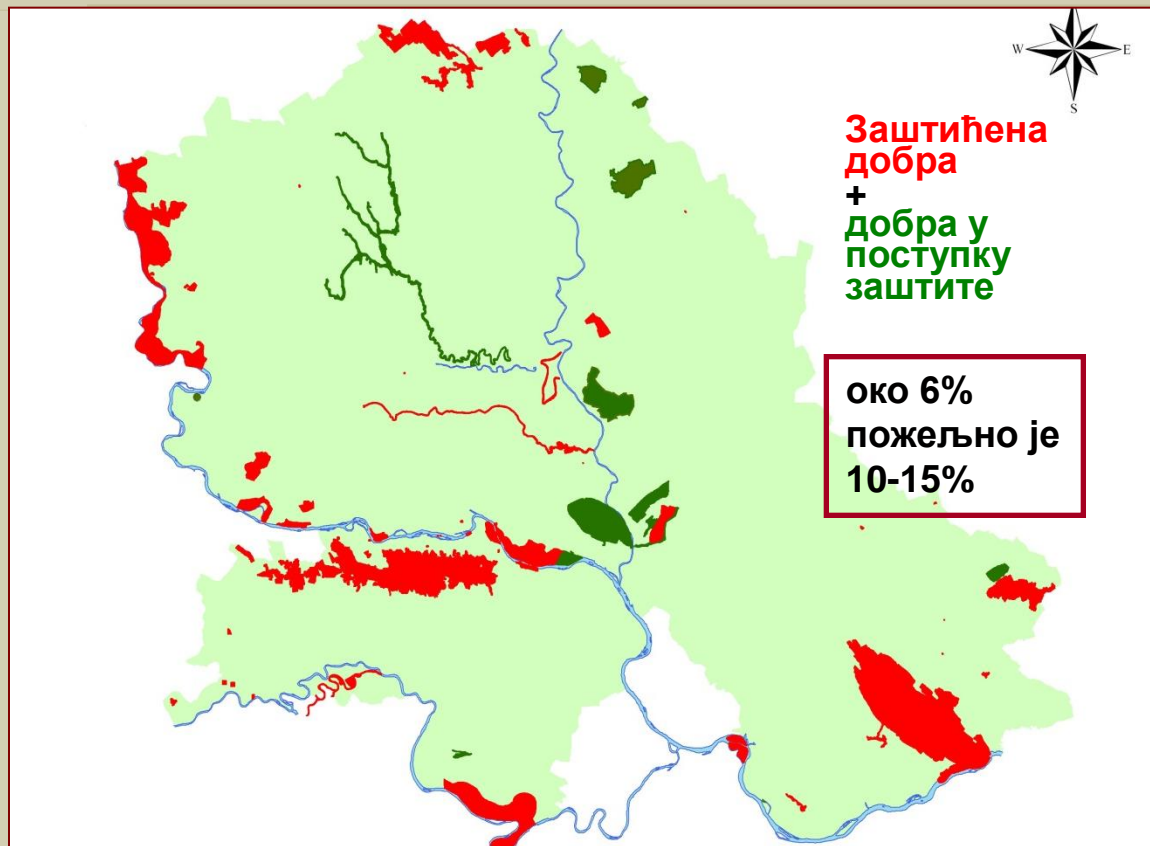
Регионалне разлике:

у брдско-планинским областима – тачно где и колико? (велике површине, који су најквалитетнији делови?)

у Војводини – где, колико и на којој површини? (да ли су површине/популације изнад прага вијабилности?)

Заштићена подручја Војводине – просторне карактеристике

➤ највеће заштићене површине су у брдским деловима и у плавним подручјима Подунавља и Посавине (велике површине у власништву државе)

➤ Намена заштићених подручја не одговара угрожености станишних типова: 58% шуме, само 20% ливаде и пашњаци

➤ на подручјима повољним за развој пољопривреде јасно се уочава распарчавање природних станишта;

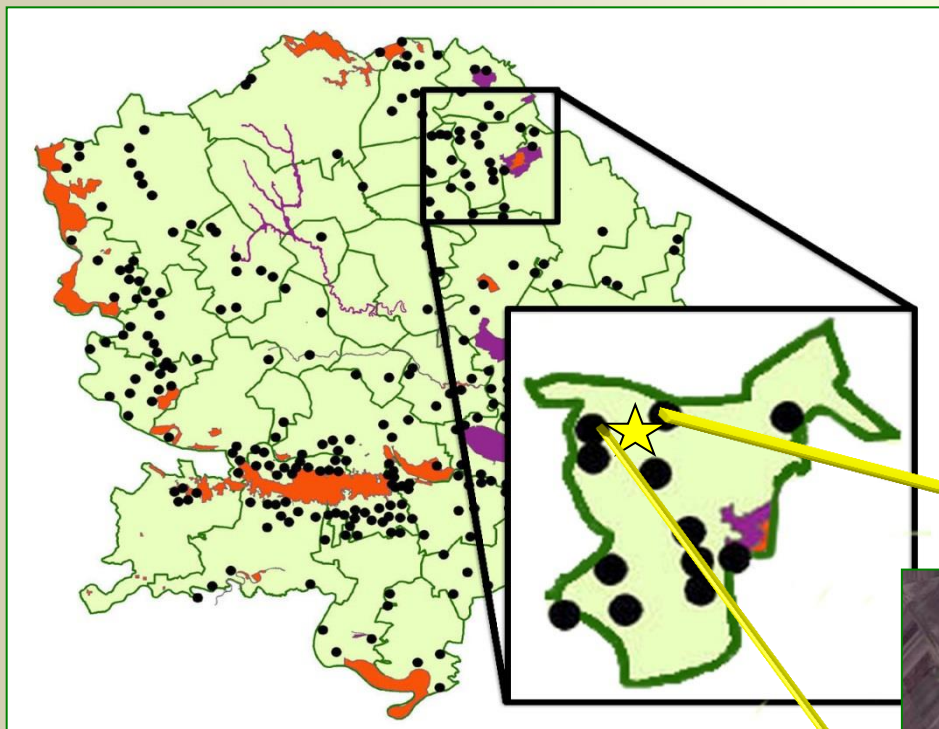
➤ Пошумљавањем нешумских станишта (степе и пешчаре) остаци природних заједница су опстали у виду острваца унутар еколошко безвредних шумских засада

Површина зашт. подручја	Број зашт. подручја
> 10 000 ha	3
1 000 - 10 000 ha	10
100 - 1 000 ha	16
< 100 ha	4

База података за Војводину: станишта заштићених врста

Више од 500 просторних целина, на којима је евидентирана популација природних реткости током последње деценије – теренски подаци

- код станишта (општина+број)
- име подручја
- површина и обим
- заштићене биљне и животињске врсте главне категорије станишта
- Угрожавајући фактори (бирање од 49 фактора)

Свега 30 подручја (6 %) су већа од 1000 ха

75 % подручја су мања од 300 ха

25 % подручја су мања од 32 ха

Станишта заштићених врста – категорије станишта

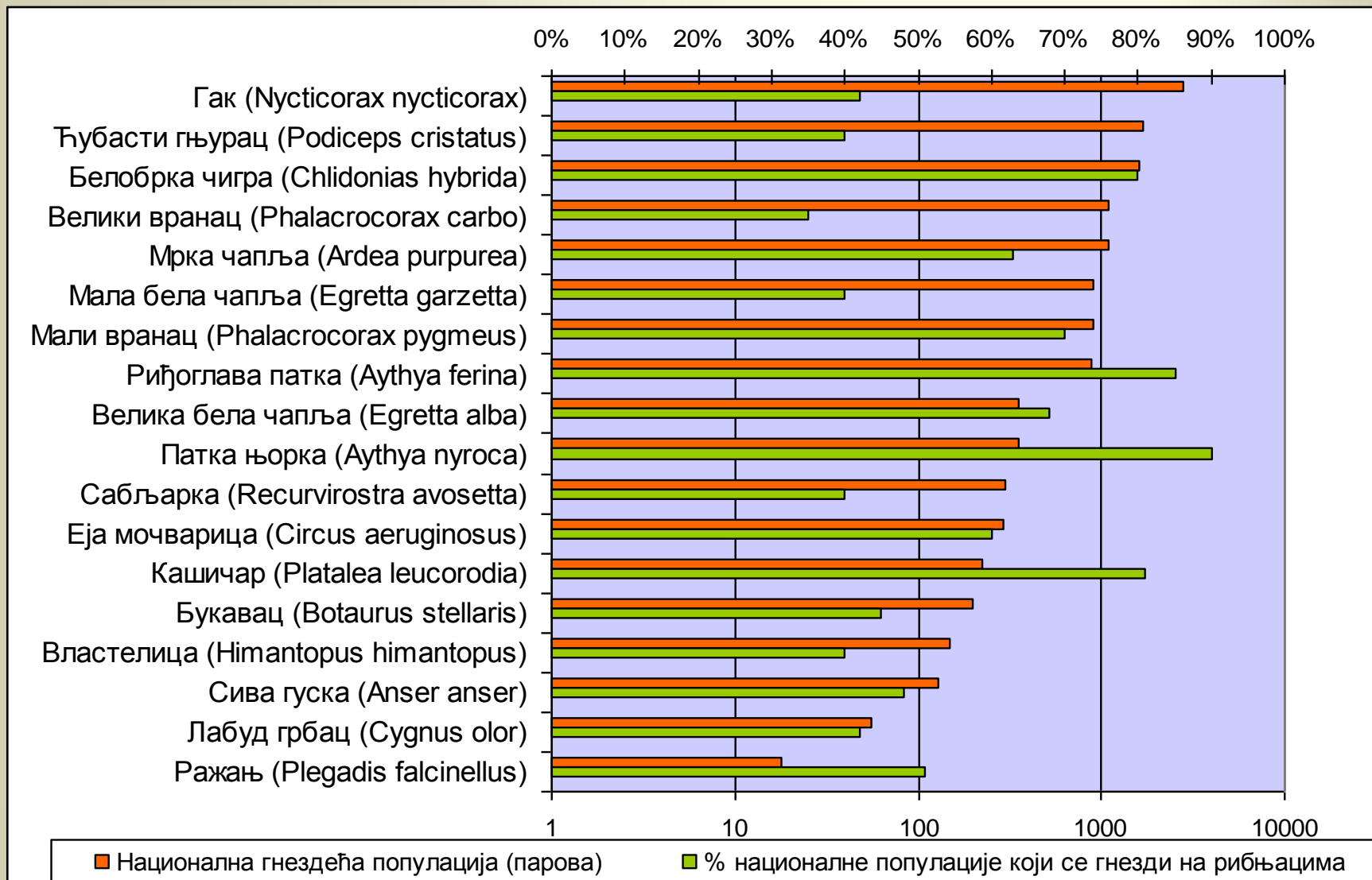
- мало учешће станишне категорије указује на уништење (низијске тресаве) или укљученост у заштићена подручја (пешчане степе)
- велики проценат слатина указује на недовољну заштиту станишног типа приоритетног за заштиту
- Велика покривност станишта вештачког порекла указује на њихов велики значај за опстанак угрожених врста > следећи пример

Станишта заштићених врста – значај вештачких станишта

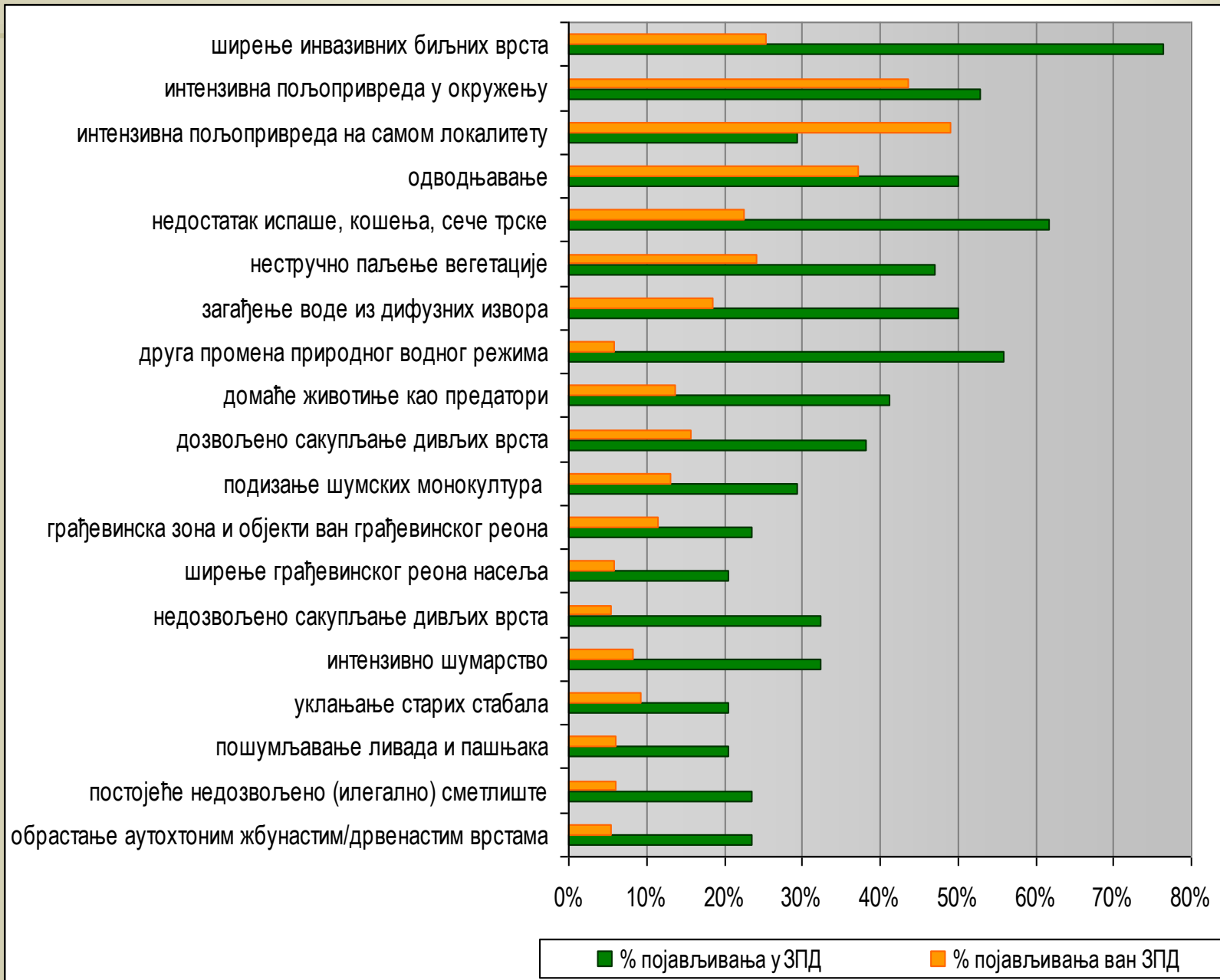

Значај рибњака у Војводини за гнездећу фауну птица на националном нивоу

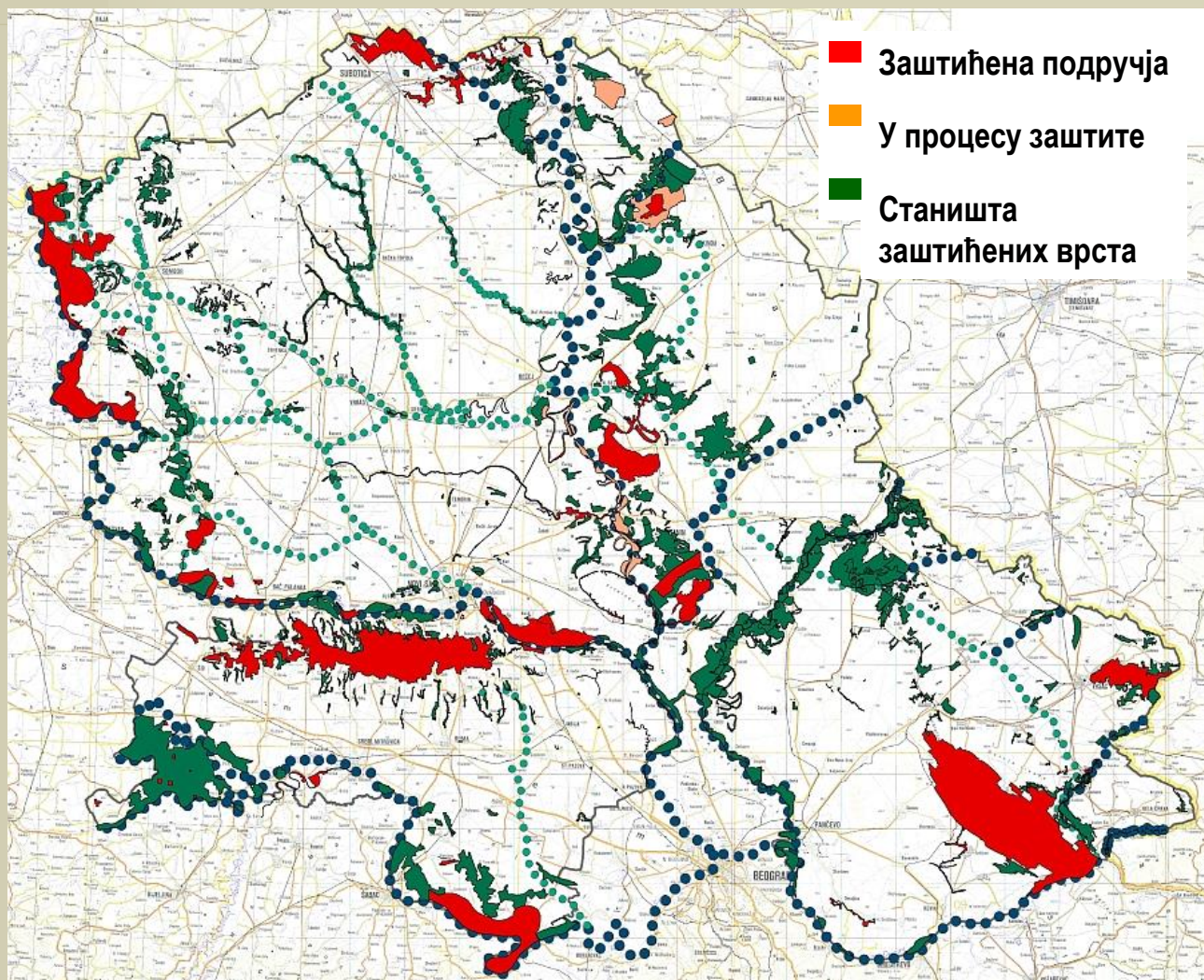

Угрожавајући фактори – процена стручних сарадника

Регионални План АПВ : израда 2010. г.

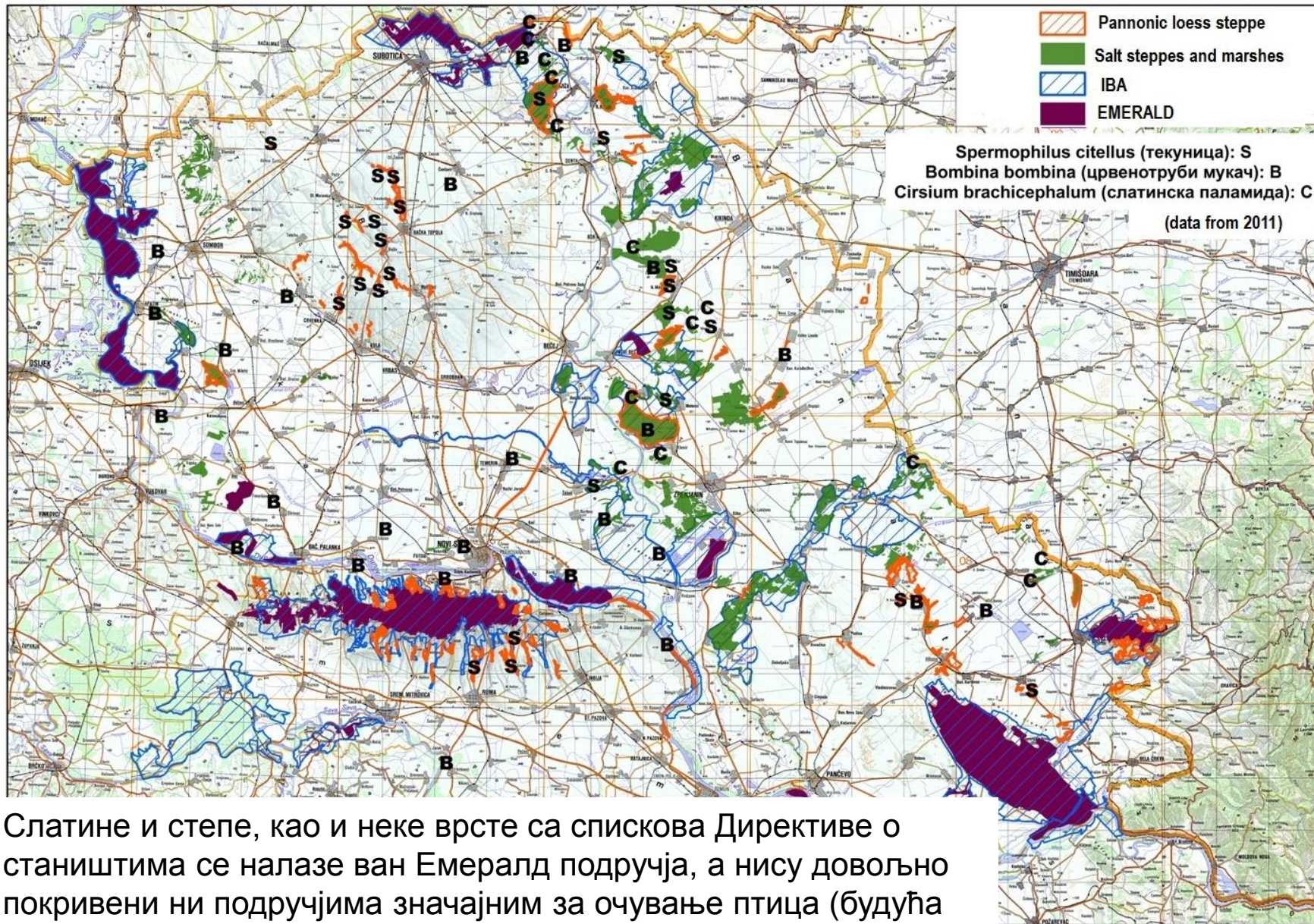
Резервисање простора у регионалном плану је убрзао развој еколошке мреже. На слици је еколошка мрежа војводине 2012. године, без локалних еколошких коридора.

Одређени су коридори од регионалног значаја:

- водотоци и канали : травни насип + влажно ст.
- Слатинско-степски коридори Баната и Бачке

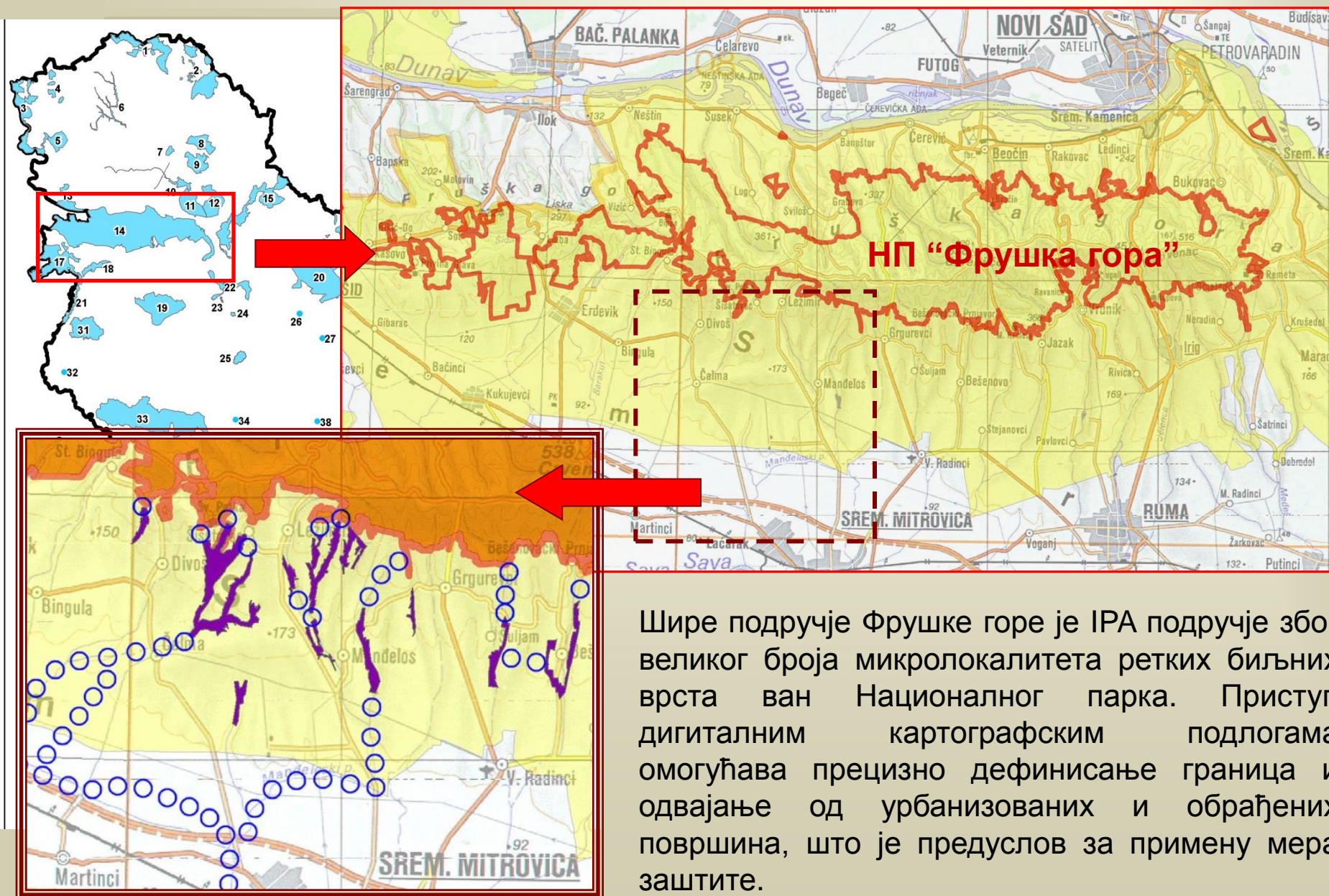
Национална еколошка мрежа и будућа Натура подручја

Слатине и степе, као и неке врсте са спискава Директиве о стаништима се налазе ван Емералд подручја, а нису довољно покривени ни подручјима значајним за очување птица (будућа Натура подручја)

Ажурирање граница еколошке мреже

Подаци из базе података за просторни план града Нови Сад

Легенда:

- Граница територије града Новог Сада
- Граница Катастарских Општина

- 1- 14 Заштићена природна добра
- 15-32 Природна добра у поступку заштите и евидентирана природна добра приоритетна за валоризацију

СТАНИШТА ЗАШТИЋЕНИХ И СТРОГО ЗАШТИЋЕНИХ ВРСТА

Станишта заштићених и строго заштићених врста од међународног значаја:

- - Рамсар
- - IPA подручја
- - IBA подручја
- - PVA подручја

 NSA Станишта заштићених и строго заштићених врста од националног значаја

 Еколошки коридори

Издавање потенцијалних Натура подручја

Сакупљање података:

1. Подаци за издавање просторних целина:

- величина и особине популација
- картирање станишта: тип, стање, угроженост, просторне карактеристике значајне за очување...
- историјат предела : природни хидролошки режим, некадашња величина станишта, повезаност са сличним стаништима...

2. Подаци неопходни за управљање Натура подручјима

- традиционално коришћење који је допринело очувању природних вредности, нпр. испаша : дивље врсте крупних биљоједа су замењене домаћим животињама још током бронзане добе

3. Интеграција заштићених подручја у регионални развој појединачних региона:

- могуће функције, капацитет простора,
- активирање заинтересованих страна,
- обавештење ради избегавања неспоразума и конфликта...

Пример: сарадња са сточарима > значај традиционалног сточарства за заштиту природе

Крупни биљоједи су кључне врсте екосистема: испашом и гажењем регулишу вегетацију, стварају микростаништа и хранидбану базу другим врстама

Шумска подручја: уништавање шума и формирање брдских пашњака – хиљадугодишњи пашњаци

Панонске пустаре: стада дивљих коња, говеда и сл. – дивље врсте су замењене одомаћеним расама

